

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 05.08.2022
Makale Kabul Tarihi:10.10.2022

**SAVUR ALAN YÖNETİM PLANININ KATILIMCILIK YAKLAŞIMI İLE
DEĞERLENDİRİLMESİ**
**EVALUATION OF SAVUR SITE MANAGEMENT PLAN WITH PARTICIPATION
APPROACH**

Ahmet ALANLI¹

ÖZET

Miras varlıkları, tüm insanlığın ortak malı olarak değerlendirilmekte ve korunması gerektiği uluslararası metinlerde yer almaktadır. Miras varlıklarının başarılı bir şekilde korunması, muhafazası ve gelecek nesillere aktarılmasında, alan yönetim planları yenilikçi bir araç olarak Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından, Dünya Miras varlıkları statüsü için ön şartlardan biri olarak başvuru listesine dahil edilmiştir. Diğer yandan, alan yönetim planlarının başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için katılımçılık anlayışı ile hazırlanması gerektiği alan yazında ve uluslararası rehberlerde tavsiye edilmiştir. Bu çalışmada, 2016 yılında onaylanan Savur Alan Yönetim Planının (SAYP) katılım düzeyi, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) katılım düzeyi doğrultusunda irdelenmiştir. Araştırmada nitel veri yöntemi kullanmış olup veri toplama aracı olarak belge incelemesi tekniği tercih edilmiştir. Araştırma sonucunda, SAYP'in katılımçılık düzeyinin, vatandaş katılımının en pasif olduğu bilgilendirme aşamasında yoğunluk kazandığı çıktısına ulaşılmıştır. Ayrıca, özel sektör ve medyanın hazır bulunduğu çalıştaylarda, katılım düzeyinin bilgilendirme düzeyinde düşük olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma sonucunda geliştirilen önerilerle, SAYP'in uygulanabilirliği hususuna katkı sunmak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Miras Varlıkları, Alan Yönetim Planı, Katılımçılık, UNESCO, Savur

¹ Dr.,Dicle Kalkınma Ajansı, alanliahmet@gmail.com, , ORCID: 0000-0003-4888-8777

ABSTRACT

Heritage assets are considered as the common property of all humanity and are included in international texts that should be protected. Site management plans as an innovative tool for the successful conservation, conservation and transfer to future generations of heritage properties have been included in the application list by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) as one of the prerequisites for World Heritage status. On the other hand, it has been recommended in the literature and international guides that site management plans should be prepared with an understanding of participation in order to be successfully implemented. In this study, the level of participation of the Savur Area Management Plan (SAMP), which was approved in 2016, was examined in line with the level of participation of the Economic Policy Research Foundation of Turkey (TEPAV). Qualitative data method was used in the research and document analysis technique was preferred as data collection tool. As a result of the research, it has been concluded that the participation level of SAMP is intensified in the information phase, where citizen participation is the most passive. In addition, it was determined that the level of participation in the workshops where the private sector and the media were present was low at the level of information. With the suggestions developed as a result of this study, it is aimed to contribute to the applicability of SAMP.

Keywords: Heritage Properties, Site Management Plan, Participation UNESCO, Savur

1. GİRİŞ

Geçmiş zamanlardan ve toplumlardan bugüne aktarılan birikimler içinde buldukları mekânın ve toplumun özgünlüğünü ve farklılığını temsil ettikleri için korunması ve gelecek nesillere bozulmadan taşınması gereken miras varlıkları olarak değerlendirilmektedir. Miras varlıkları doğal ve kültürel miras şeklinde genel olarak iki ana başlık altında sınıflandırılmaktadır. Kültürel miras varlıkları, insan eliyle üretilen, tarihsel yapılar, yöreye ait davranışlar, tutumlar, gelenekler, mekânsal dokular, mimari eserler ve efsaneler gibi tüm maddi ve manevi değerler olup içinde bulunduğu toplumun kimlik hafızasını oluşturmaktadır (Yenişehirlioğlu, 2002). Doğal miras varlıkları ise UNESCO tarafından “*estetik veya bilimsel açıdan istisnaî evrensel değeri olan, fiziksel ve biyolojik oluşumlardan veya bu tür oluşum topluluklarından müteşekkil doğal anıtlar, bilim veya muhafaza açısından istisnaî evrensel değeri olan jeolojik ve fizyografik oluşumlar ve tükenme tehdidi altındaki hayvan ve bitki türlerinin yetiştiği kesinlikle belirlenmiş alanlar ile ...doğal siteler*” olarak tanımlanmıştır (UNESCO, 1972).

Savaşların, sanayileşmenin, kentleşmenin ve nüfus artışının baskısıyla tahrip olan ve kaybolma riski bulunan miras varlıklarının korunması, yaşatılması ve sonraki nesillere aktarılması yönünde farkındalık artmış, özellikle II. Dünya savaşından sonra ulusal ve uluslararası düzeyde karar alıcıların gündemine yer edinmiş ve kamu politikaları oluşturulmuştur (Güneş, 2011; Erbey, 2018). Miras değerlerinin geçmişten geleceğe özgünlüğünü koruyarak aktarılabilmesi için birçok yöntem geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Bu yöntemlerden en çok yaygın olanı ise UNESCO tarafından geliştirilen Alan Yönetim Planı'dır.

Kültürel varlıkların korunmasını bütüncül bir anlayışla ele alan, alanın sınırlarının belirlenmesi, yönetim planının oluşturulması, sorumlu aktörlerin ve kurumların listelendiği bir rehber niteliğinde olan alan yönetim planları (Thomas ve Middleton, 2003:15), UNESCO tarafından Dünya Miras Listesine girecek adaylar için zorunlu başvuru kriterleri arasında sayılmıştır.

Miras varlıklarının korunması için geliştirilen yöntemler ve uygulamalar, daha bilimsel ve sistematik bir şekilde üstün evrensel değerlerin gelecek nesillere özgün bir şekilde aktarılmasına yönelik ilerleme kaydederken, miras varlıklarında ise tek ve yapı bazlı koruma anlayışından, yapıların çevresini, mimari, tarihsel, kültürel ve fiziksel özellikleri ile dikkate alan daha bütüncül anlayışa doğru bir gelişme sağlanmıştır. Ancak buna rağmen, korunan alanlar ile ilgili bir takım riskler ve eksikler bulunmaktadır. 2018 yılında UNESCO tarafından miras

varlıklarının koruma durumu ile ilgili yayınlanan rapora göre miras varlıklarının korunmasını en olumsuz etkileyen faktörlerin başında yönetim sistemleri ve yönetim planları gelmektedir. Doğal miras varlıklarında söz konusu oran %61 iken kültürel miras varlıklarında ise %78 gibi yüksek bir oran olarak tespit edilmektedir (UNESCO, 2018).

Türkiye’de alan yazında, alan yönetim planlarının faydalarını sıralayan (Hacar, 2013; Kan ve Binan, 2016; Bogenç ve Sabaz, 2019; Çahantimur ve Öztürk, 2021), vizyon ifadelerinin içerik analizini gerçekleştiren (Halaç ve diğerleri, 2022), İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planını katılımcılık anlayışının değerlendiren (Erbey, 2016), Dünya miras alanlarının Türkiye’de hazırlık sürecini inceleyen (Eraslan, 2021), İstanbul Tarihi yarımada özelinde yönetim planının yasal ve kurumsal çerçevesinin irdeleyen (Akça, 2017) ve alan yönetim planlarının genel olarak değerlendirilen (Ulus,2016) akademik çalışmalar yapılmıştır. Türkiye’de kültürel miras alanların yönetim planı ile ilgili çalışmaların, son yıllarda artış eğiliminde olduğu gözlenmektedir. Ancak Türkiye’de alan yönetim planının uygulanabilirliklerini arttırabilmek adına çok sayıda alan ve saha çalışmasına ihtiyaç olduğu aşikardır. Bu çalışmada, halen gelişmekte olan alan yönetim alan yazınına katkı sunmak adına SAYP’in katılımcılık anlayışı çerçevesinde değerlendirilmesi yapılacaktır. Elde edilen bulgular çerçevesinde öneriler geliştirilecektir. Sonraki bölümde, SAYP içerisine kültürel miras varlıkları dahil olduğu için öncelikle “kültürel miras” kavramı anlatılmış, sonraki kısımlarda ise alan yönetimi ve yönetim planı hususunda bilgiler verilmiştir.

1.1. Kültürel Miras, Alan Yönetimi ve Yönetim Planı Kavramı

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde kültür “*bir topluma ve halk topluluğuna özgü düşünce sanat eserlerinin bütünü*”, “*...toplumsal gelişme sürecinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler...*”, miras ise “*bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey*” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Kültürel mirası en genel haliyle geçmişten kalan, bir topluluğa özgü somut ve soyut olmayan bütün değerler olarak ifade etmek mümkündür.

UNESCO tarafından kültürel miras varlıkları eşsiz nitelikte yeri doldurulamaz üstün değerler olarak tüm insanlığın ortak mirası olarak kabul edilmekte olup tarihi eserler, yapı grupları ve sitler şeklinde sınıflandırılmıştır (UNESCO, 1972). 2005 yılında kabul edilen, kültürel miras ile ilgili ve FARO olarak anılan Avrupa Konseyi sözleşmesine göre kültürel miras, “*eski zamanlardan günümüze aktarılan, mülkiyetten bağımsız, çevrenin tüm yönlerini içeren, zaman içinde insanlar ve mekanlar arasındaki etkileşimden etkilenen, yaşamlarının bir parçası olarak sürekli gelişen değerler, inançlar, bilgi ve geleneklerden oluşan geçmişe ait kaynaklardır*” (Council of Europe, 2005). Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS)

ise kültürel mirası, bir halk topluluğu tarafından oluşturulan ve sonraki nesillere aktarılan deneyimler, gelenekler ve adetler, nesnelere, anıtlar, tarihi mekanlar ve sanatsal değerler gibi toplumun yaşam şekli ve anlayışı olarak tariflendirmektedir (ICOMOS, 1999).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanun’da (KTVKK) kültürel miras “*tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır*” şeklinde tanımlanmaktadır (2863 sayılı KTVKK, Madde:3).

Alan yazında kültürel miras ile ilgili çeşitli tanımlar bulunmaktadır (Aksoy ve Enli,2012). Kültürel miras ile ilgili tanımlamaların, anıtsal ve sanatsal eserler, tarihi yapılar ve arkeolojik kalıntılar gibi tek yapı bazında değerlendirme anlayışından, eserlerin çevresindeki ekosistemi de dikkate alan, toplumsal kimliğin önemli bir parçası olarak gören daha geniş bir yaklaşıma doğru gelişim sergilediği söylenebilir. Bu kapsamda, kültürel miras, toplumların eski birikimlerini temsil eden, aynı topluma ait insanların bir arada yaşama duygusunu besleyen önemli bir kaynak (Ünal, 2014), insanlığın geçmişte elde ettiği tecrübe, bilgi ve öğrendiklerinin sürekliliğini sağlayan bir araç olarak değerlendirilmektedir (Kuşçuoğlu ve Taş, 2017).

Kültürel miras kavramı ile ilgili önemli bir konu ise varlıkların nasıl korunacağı ve hangi varlıkların koruma altına alınacağı hususudur. Kültürel varlıkların korunmasına yönelik dünya üzerinde modern koruma anlayışının ilk gündeme gelmesi II.Dünya savaşından sonra yıkımların yeniden onarıma çabalarına dayanmaktadır. Bu dönemde devletler, yaşadıkları çevrenin, mekânın, kültürel kimliklerini oluşturduğunu, zihinsel gelişimlerinin çevreye bağlı olduğunu keşfettiler ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik politikalar geliştirdiler (Feilden ve Jokilehto,1998:11). Kültürel mirasın korunmasına yönelik olarak en temel stratejiler UNESCO tarafından geliştirilmektedir. UNESCO, II.Dünya savaşından sonra, eğitim, kültür ve bilim yoluyla dünya barışının ve beraber iş yapmanın sağlanması amacıyla 1945 yılında kurulmuş, Türkiye, 1946 yılında UNESCO’nun üyesi olmuştur. 1972 yılında Kültürel ve Doğal miras varlıkların korunmasına yönelik olarak UNESCO tarafından onaylanan “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme” en temel anlaşma olarak kabul görmektedir (Güneş, 2011). Diğer yandan, “Sualtı Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi-2001”, “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi-2003” ve “Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi-2005” kültürel miras ile ilgili önemli hukuki düzenlemeler arasında yerini almıştır.

Uluslararası Müzeler Örgütü'nün kültürel varlıkların korunmasına yönelik olarak 1931 yılında Atina'da düzenlendiği Tarihi Eserler Muhafazası konulu Mimari ve Teknisyenlerin I.Uluslararası Toplantısı, koruma anlayışının uluslararası platforma taşınmasının ilk örneğini oluşturduğu ileri sürülmektedir (Tunçer, 2012). Kültürel miras varlıklarının tanımının yapı bazlı, tek eserden, varlıkların çevresini ve etkileşim sahalarını ile somut olmayan varlıkları da içerek şekilde genişletilmesine paralel olarak miras varlıklarının korunmasına yönelik politikaların plan ve stratejilerinde de dönüşüm yaşanmıştır. Anıtsal yapıların çevresindeki binalar, meydanlar ya da sokaklar ile birlikte korunması gerektiği düşüncesi ilk defa 1964 tarihli Venedik Tüzüğü'nde (The Venice Charter) gündeme gelmiş, kentsel alanların korunması hususunda kritik bir aşama olarak değerlendirilmiştir (Aksoy ve Enli, 2012). Venedik tüzüğünde (ICOMOS, 1964) madde 1'de *“Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar”* olarak yapılan vurgu ile kültürel mirasın anlamının genişlediği açık olarak görülmektedir. 1976 yılında “Tarihi Alanların Muhafazası ve Çağdaş Rolüne İlişkin Tavsiye” kararında UNESCO koruma anlayışını daha da genişletmiştir. Söz konusu tavsiye kararının sonuç bildirgesine göre miras varlıklarının korunması, tarihi yapıların, mimari eserlerin ya da arkeolojik alanların fiziksel olarak canlandırılması, yaşatılması yanında topluma ait geleneksel uygulamalar, söylenceler, düğün, cenaze merasimleri gibi soyut olmayan kültürel değerlerin de korunmasını içermektedir (Geyik, 2020).

Türkiye'de kültürel miras varlıklarının yapı bazlı koruma yaklaşımından, kentsel ölçekte ele alma süreci, tarihsel zaman içerisinde evrilmiştir. Türkiye'de miras varlıklarının korunmasına yönelik Osmanlı döneminde 1874 yılından çıkarılan “Asar-ı Attika Nizamnamesi” ilk düzenleme olarak kabul edilmektedir. 1973 yılında çıkarılan Eski Eserler Kanunu ise miras varlıkların korunmasında çıkarılan ilk kanundur (Özdemir, 2005). Türkiye'de kültürel miras varlıklarının korunmasına yönelik olarak tek bir eserin ya da varlığın korunmasından daha bütüncül kentsel koruma anlayışına yönelik mevzuatsal düzenlemeler ise 1983 yılında yürürlüğe giren 2683 sayılı KTVKK ve aynı kanunda 1987 yılında yapılan değişiklik ile temelleri atılmıştır (Erbey, 2018). Türkiye'de kültürel miras varlıklarının kullanım ve korunmasından görevli organizasyon, Kültür ve Turizm Bakanlığı'dır. Bakanlık içerisinde ise Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından korumaya yönelik faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

UNESCO tarafından 1972 yılında kabul edilen Doğal ve Kültürel Miras Varlıkları Sözleşmesi, Türkiye tarafından 1983 yılında uygulamaya alınmıştır. Güncel olarak, mezkur sözleşmeye 193 ülke imza atmıştır (UNESCO, 2019). Söz konusu sözleşme ile birlikte üstün evrensel değere sahip miras varlıklarını Dünya Mirası statüsünü kazandıracak Dünya Miras Komitesi kurulmuştur (UNESCO, 2019). Doğal ve Kültürel Miras Varlıkları, UNESCO Dünya Miras Komitesi tarafından Dünya Mirası Listesi (DML) olarak takip edilmektedir. Dünya mirası kavramı, Mısır'da bulunan Abu Simbel tapınağının 1959 yılında su altında kalma tehlikesine karşı, UNESCO'ya başvuruları ve UNESCO'nun tüm dünyada tapınağı kurtarmak için başlattığı çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır (Geyik, 2020). Güncel olarak dünya üzerinde, 897'si kültürel, 218'si doğal, 39'u karma olmak üzere dünya üzerinde, 1154 miras bulunmakta olup Türkiye'nin 17'si kültürel, 2'si karma olmak üzere toplamda 19 adet Dünya mirası listeye girmiştir (UNESCO, 2021).

Kültürel mirasın varlıklarının korunmasına yönelik ulusal ve uluslararası kamu politikaları geliştirilmektedir. Dünya da kültürel mirasın varlıkların korunmasında UNESCO üst politika yapıcı kurum olarak taraf olduğu ülkelere yönelik düzenlemeler ve uygulamaya yönelik rehberler oluşturmaktadır. Miras varlıklarının korunmasının etkin ve verimli şekilde gerçekleştirilmesi için planlama ve yönetim modelleri önermektedir. Kültürel miras varlıkları korunması eser bazlı anlayışından eserlerin içinde bulunduğu kentsel mekanı ve toplumun kültürünü, değerlerini bütünlük bir şekilde ele alan bir yaklaşıma dönüşmesi, çok paydaşlı bir yönetimi gündeme getirmiştir (Aksoy ve Enli, 2012). Güncel olarak, UNESCO'nun dünya mirası aday listesine girecek miras varlıkları için 2015 yılından buyana şart olarak öne koyulan onaylı alan yönetim planı (Eraslan, 2011:34; Uslan, 2016; Kuşçuoğlu ve Taş, 2017) bunlardan biridir. Alan Yönetimi planı, sürdürülebilir planlama ve etkin bir koruma modeli olarak teşvik edilmekle birlikte kavramın içeriği ve ileri sürdüğü amaçlar hususundaki belirsizlik nedeniyle tartışılmaya devam edildiğini bilinmesi yerinde olacaktır (Döleneken, 2012).

Alan yönetim planı, miras varlıklarının korunmasına yönelik geliştirilen bir modeldir. Yönetim planı, korunan alanların bugün ve gelecekte nasıl yönetildiği ile ilgili yöneticilere ve ilgili taraflara yol haritası sunan ve plan oluştuktan sonra geri beslemelerle güncellenen ve revize edilen, devamlı şekilde müdahale edilen yönetim rehberidir (Thomas ve Middleton, 2003:15).

Mevzuatta yönetim alanı, *“Sit alanları, ören yerleri, tescilli taşınmaz kültür varlıkları ve etkileşim-geçiş sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması,*

yaşatılması, değerlendirilmesi..., için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerleri”, yönetim planı ise “yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla...oluşturulan ... her beş yılda bir gözden geçirilen planları” şeklinde tanımlanmaktadır (Alan Yönetimi İle Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik, 2006).

Türkiye’de alan yönetimi ile ilgili çalışmalar, birkaç örnek dışında, genel olarak, Dünya Miras Sözleşmesinin Uygulamasına Daire Rehber ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanununun ilkeleri çerçevesinde, UNESCO Dünya Miras listesi adaylığı ile birlikte başladığını söylemek mümkündür (Ulusan, 2021: 22). 2863 sayılı kanunda 2004 yılında 5226 sayılı “*Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*” ile değişiklikler yapılmış, uluslararası düzenlemelere benzer kavramlar kanunda yer almıştır (Ayrancı, 2007).

Yönetim planları için genel olarak kullanılan uluslararası rehberle şunlardır (Ulusan, 2016); 1990 yılında ICAHM (ICOMOS Uluslararası Arkeolojik Miras Yönetimi Komitesi) tarafından yayınlanan “Kültürel Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü”, 1998 yılında Jokilehto ve Feilden tarafından yayınlanan “Dünya Miras Alanlarının Yönetimi Rehberi”, 1998 yılında İngiliz Tarihi Kentler Forumu tarafından yayınlanan “Korunan Alan Yönetimi Rehberi” ve 2013 yılında hazırlanan UNESCO işbirliğinde hazırlanan “Dünya Kültür Mirasının Yönetimi” kitabıdır.

Alan yönetimi ile ilgili yönetmelikte yönetim planlarının yetki kısmında, “yönetim alanının bütününe ilişkin yönetim planı taslağı Bakanlıkça doğrudan hazırlanır veya hazırlattırılır” şeklinde yapılan vurgu ile yetkinin doğrudan Kültür ve Turizm Bakanlığına ait olduğu anlaşılmaktadır (Alan Yönetimi İle Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2021). Ancak, yönetmelik gereği bakanlık, bu yetkiyi protokol çerçevesinde ilgili belediyelere devrini gerçekleştirilebilmektedir.

Alan yönetimi çalışmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın yönetim planı içerisinde yere alacak alan sınırını onaylaması ile başlamaktadır. Yönetim planı için alan ile ilgili envanter ve literatür araştırması yapılmakta, paydaşlar ile toplantılar düzenlenmektedir. Alan sınırı onaylandıktan sonra koruma statüsüne göre, yönetim planı çalışmaları Bakanlık ya da ilgili belediye tarafından yürütülmektedir. Doğal site alanlarının tüm planlama yetkileri Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nda, kültürel varlıkları ile ilgili alan yönetimi Kültür ve Turizm Bakanlığı

uhdesindedir. 2863 sayılı kanun çerçevesinde Alan yönetimi, “danışma kurulu”, eşgüdüm ve denetleme kurulu” ve “alan başkanından” oluşmaktadır. Bu kurullar, planın onaylanması ve uygulanmasından sorumlu olarak görev yapmaktadırlar (Ulusan, 2016).

1.2. Alan Yönetim Planında Katılımcılık

Katılım, “*herhangi bir olayın ve durumun içinde seyirci olarak kalmak yerine aktif olarak bulunmak*” şeklinde ifade edilmektedir (Kaypak, 2012; Gültekin ve Uysal, 2018). Katılım sadece, katılmış olmak için yapılan bir etkinlikten daha çok, hedefe uygun aktörlerin gönüllü, istekli, özverili ve bilgili katılımları ile gerçekleşir (Sözen, 2002). Siyasal anlamda, halkın kendileri ile ilgili konuların yönetimine doğrudan ya da doğrudan katılımı demokrasi olarak tanımlanmaktadır (Özdemir, 2011: 33; Aktaş, 2015:90). Doğrudan demokrasi, halkın tüm yönetim süreçlerine bizzat kendisinin katılımı olarak ifade edilmektedir (Nacak, 2014:196). Ancak, zaman geçtikçe, doğrudan demokrasi fiziksel kısıtlarla uygulanmasının zor olması nedeniyle yerini dolaylı demokrasi yöntemlerinden biri olan temsili demokrasi yaklaşımına bırakmıştır. Temsili demokrasi ile halk egemenlik haklarını seçimler yoluyla vekillerine devir etmektedir (Özdemir, 2011). Ancak temsili demokrasi sisteminde geniş halk kitlelerinin elinde taleplerini ve sorunlarını gündeme alabilecekleri, yönetenleri hesaba çekebilecekleri dönemseller yapılan seçimlerden başka enstrüman olmaması gibi nedenlerle eleştirilmekte ve bu durum temsili demokrasinin krizi olarak adlandırılmaktadır (Önder, 2013). Bu bağlamda, katılımcılık olgusu, doğrudan demokrasi ile temsili demokrasi yaklaşımının neden olduğu eksiklerin giderilmesine, kamu politikalarının meşruiyetinin ve politikanın uygulanmasını sağlayan kanunların, düzenlemelerin benimsenmesine, daha güçlü demokrasinin oluşmasına katkı sunacağı savıyla desteklenmektedir (OECD, 2001; Kaypak, 2012; TEPAV, 2014:19).

Alan yönetiminin başarılı bir şekilde miras varlıklarını koruması, yaşatması ve gelecek nesillere aktarması için gerekli olan şartlardan biri de katılımcılıktır (Ringbeck, 2008; Ulusan, 2021). Erbey (2016:430), kültürel varlıkların korunmasına yönelik kurumsal çalışmalarda ve alan yönetimi yaklaşımını da içeren uygulama örneklerinde katılımcılık anlayışının başarılı bir yönetimin ön koşullarından biri olduğunu ileri sürmektedir.

UNESCO ve ICOMOS gibi uluslararası kurumlar tarafından kültürel mirasın korunması ile ilgili kabul edilen metinlerde katılımcılık vurgulanmaktadır. Alan yönetim planlarında katılımcılık 1992 yılında dünya mirasına kültürel peyzaj kriterinin eklenmesi ile birlikte önem kazanmaya başlamış, 1995 yılından itibaren yerel insanların ve organizasyonların katılım ile

ilgili rolleri UNESCO tarafından hazırlanan operasyonel rehberler içerisinde yer almıştır (Rössler, 2012). Benzer şekilde 2002 yılında Budepeşte/Macaristan'da yayınlanan deklarasyona göre miras varlıklarının tespit edilmesi, korunması ve varlığını sürdürmesi için gerekli olan tüm yönetim süreçlerine yerel aktörlerinin katılımın temin edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (UNESCO, 2002). Yönetim planının hazırlığı ile ilgili bir rehberde, planın hazırlık sürecinde paydaşların mümkün olduğu ölçüde katılımının sağlanmasının, başarılı bir uygulama için gereklilik olarak ileri sürülmektedir (Thomas ve Middleton, 2003).

Alan yazında, katılım düzeyleri aktif katılım ve pasif katılım gibi iki uç nokta arasında, ülkelerin içinde bulunduğu siyasal ve yönetim sisteminin özelliklerine, siyasal kültürüne göre değişkenlik göstermektedir. Katılım yaklaşımı ile ilgili en temel çalışmalardan biri Arnstein (1969) tarafından yapılan katılım merdiveni modelidir (Choguill; 1996; TEPAV, 2014; Bobbio, 2019). Arnstein modelinde katılım düzeyleri hiç katılımın olmadığı yönetim anlayışından, vatandaşın ortak olduğu, karar alma süreçlerinde gücünün ve katkısının olduğu yönetim anlayışına doğru bir merdiven ya da basamaklar halinde katılım düzeyleri sınıflandırılmıştır (Arnstein, 1969).

Katılım düzeylerini belirleme ile ilgili olarak Arnstein modelinden esinlenen farklı çalışmalarda bulunmaktadır. Uluslararası Halk Katılımı Derneği- The International Association for Public Participation (IAP2) ve Wilcox (1994) katılım merdivenin sayısını beş, OECD (2001) ve TEPAV (2014) üç olarak tasarlamıştır. Choguill ise Arnstein gibi katılım merdiveni sayısı 8 olarak tasarlamış, gelişmekte olan ülkelere özgün olarak uyarlamıştır. Aşağıdaki tabloda katılım düzeyleri ile ilgili bilgiler sunulmuştur.

Tablo 1. Katılım Düzeyi Modelleri

Arnstein (1969)	Choguill (1996)	OECD (2001)
Yönlendirme (Manipulation)	Tek başına yönetim (Self-Management)	Bilgilendirme
Terapi (Therapy)	Gizli düzenleme (Conspiracy)	Danışma
Bilgilendirme (Information)	Bilgilendirme (Informing)	Aktif Katılım
Danışma (Consultation)	Diplomasi (Diplomacy)	
Uzlaşma (Placation)	Rol yapma (Dissimulation)	
Ortaklık (Partnership)	Uzlaşma (Conciliation)	
Yetki Devri (Delegated Power)	Ortaklık (Partnership)	
Vatandaş kontrolü (Citizen Control)	Yetki verme (Empowerment)	
Wilcox (1994)	IAP2	TEPAV (2014)
Bilgilendirme (Information)	Bilgilendirme (inform)	Bilgilendirme
Danışma (Consultation)	Danışma (Consult)	İstişare
Birlikte karar verme (Deciding together)	Dahil etme (Involve)	Aktif Katılım
Birlikte uygulamak (Acting together)	Birlikte yapma (Collaborate)	
Çıkar gruplarını destekleme (Supporting independent community interests)	Yetki verme/yetkilendirme (Empowerment)	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu çalışmada TEPAV tarafından Arnstein modelinden uyarlanan katılım merdiveni basamakları kullanılmıştır.

1.Bilgilendirme

2.İstişare

3.Aktif Katılım

Bilgilendirme basamağı katılım düzeyinin en düşük seviyesini gösterirken, *aktif katılım* basamağı ise en üst düzeyde yer almaktadır. *Aktif katılım basamağı* düzeyinde vatandaşlar, karar alma süreçlerine ve uygulama aşamalarına doğrudan katılma imkanına sahip olmaktadır. *Bilgilendirme basamağında*, vatandaşların ya da ilgili paydaşların, yönetim tarafından alınan kararlara herhangi bir müdahalesi bulunmamakta olup alınan kararlar hakkında bilgilendirmeler yapılmaktadır. TEPAV (2014) tarafından hazırlanan rehberde ilan tahtaları, basın ilanı, dergiler, bilgilendirme kitapçıkları, sunumlar, online yazışmalar, açık oturumlar, gazete makaleleri ve etkileşimli gösteriler bilgilendirme araçları olarak değerlendirilmiştir.

İstişare basamağında, karar alma sürecine dahil olan politika yapıcılar, vatandaşlara ve ilgili paydaşlara fikirlerini sormakta, görüş alışverişinde bulunmakta, deneyim paylaşımları gerçekleşmekte ancak karar alma noktasında vatandaşların etkileri bulunmamaktadır. Bu aşamada, kamu kurum ve kuruluşlarının, vatandaşlardan ve ilgili paydaşlardan, gündemde olan sorun, durum, talep ya da beklenti ile ilgili görüşlerine başvurması geri bildirim olarak değerlendirilmektedir. Vatandaşların katılımı ile ilgili kullanılan, anketler, söyleşiler, odak grup toplantıları, telefon görüşmeleri, danışma kurulu, kentli paneli, internet portalı, yuvarlak masa toplantısı, halk toplantıları, kamuya açık tartışmalar, organizasyonlar, festivaller, şehir yürüyüşleri, sohbetler, internet üzerinden forumlar, istişare araçları arasında sayılmıştır (TEPAV, 2014:66).

Aktif katılım basamağında ise vatandaşların karar alma süreçlerine katkısı en yüksek düzeyde olmakta, kamu kurum ve kuruluşları tarafından, politika yapımında ortak olarak görülmektedir. Sürece dahil olan tüm ortaklar, sorunların çözümleri hususunda birlikte hareket etmekte, kendilerini sorumlu olarak görmektedirler. Vatandaşlar, çalıştaylar, haftasonu planlama, çalışma grupları ve belediye komisyonları yöntemleri ile karar alma süreçlerine katılabilmektedirler (TEPAV, 2014: 74).

1.3. Alan Sınırları: Savur İlçesi ve Dereiçi Köyü

Mardin iline bağlı 10 ilçeden biri olan Savur ilçesinin merkeze uzaklığı 47 km'dir. Savur ilçesine genelde tarihi, doğal ve kültürel amaçlı günübirlik turlar gerçekleştirilmektedir. Mardin il merkezinde olduğu gibi Savur ilçesine de akrabalarını ve doğdukları mekanları görmek için çok sayıda iç turist gelmektedir.

Şekil 1. Savur İlçesi Geleneksel Kent Görünümü (Halifeoğlu ve Dalkılıç, 2006)

Çok sayıda eski kültürü içinde barındıran Savur, coğrafi olarak önemli ticaret ve askeri yolların uğrak yeri olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, sahip olduğu tarihi eserler, mimari yapı ve kültürü ile küçük Mardin olarak anılmaktadır (Bekin, 2017). Eski metinlerde, Asur döneminde Şaru, Roma döneminde Saurus olarak ismi geçen Savur kalesinin tarihi M.Ö 2000 yılına kadar uzanmaktadır (Alp, 2015: 68). Savurun fiziksel yapısı, şehir mimarisinin meydana gelmesinde etkili olurken, günümüzde sokaklar, konaklar, meydanlar eski halini korumaktadır (Halifeoğlu, 2006: 78).

Savur, Süryaniler tarafından önemli bir bölge olarak kabul edilen Turabdin bölgesi içinde yer almaktadır. Turabdin bölgesi, Süryani kilisenin geliştiği, Süryani kültürünün olgunlaştığı, özgün bir kültür haline geldiği, Süryanice'nin halen kullanıldığı önemli bir kültürel zenginlik olarak değerlendirilmektedir. Süryanice ilk incili M.S. 1555 yılında Avrupa'da bastıran ve Süryanice basılı ilk incili halkına kazandıran kişi Savurlu Muş olup Süryani tarihi açısından önemli bir yere sahiptir (Alp, 2015:70). Turabdin bölgesinden tarihten yaşayan halkın önemli bir bölümü bugün, Suriye, Lübnan, Ürdün, İsrail, Avrupa, Amerika ve Avustralya'da hayatlarını devam ettirmektedirler. Göç yoluyla, söz konusu ülkelere ve kıtalara giden Süryanilerin atalarının önemli bir bölümü Turabdin bölgesinde yaşamış, tarihi kültürlerinin izleri bu topraklarda yer almaktadır (Bilge, 2011).

Savur yönetim planında *bağlantı noktası* olarak alana dahil edilen Kılıt yeni ismi ile Dereiçi köyü, Savur ilçesine 7 kilometre uzaklıkta, dağların arasında, yeşil bir vadi alanında

kurulmuş, Süryani, Müslüman, Türk, Arap, Ermeni gibi farklı halklar ile Müslüman ve Hristiyanlığın Katolik, Protestan ve Ortodoks üç mezhebinin beraber ve birlik içerisinde yaşadığı bir hoşgörü örneği olarak tarihte yerini almıştır. 1980 yıllarına kadar 300'e yakın ilkokul öğrencisi olan Dereiçi köyü günümüzde büyük oranda özellikle Avrupa'ya göçler nedeniyle büyük oranda boşalmış durumdadır, ancak geçmişin izleri halen ayakta duran kalıntılarda tespit edilebilmektedir (Alp, 2015:69).

2. YÖNTEM

Bu çalışmada, verilerin toplanması ve analizi tekniği olarak nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme, belgeler, ses ya da görüntü kayıtlarından elde edilen verilerin anlamlandırılması ve raporlanması süreci olarak ifade edilmektedir (Creswell, 2014). Verilerin toplanması için belge incelemesi yöntemi belirlenmiştir. Belge incelemesi yöntemiyle veri elde etmenin, zaman ve maliyet tasarrufu sağlaması, tepkiselliğin olmaması, bilgilerin daha kesin ve daha geniş evrene sahip olması gibi olumlu yanları (Bowen, 2009) olmasına rağmen, görüşme ve gözleme yöntemine göre daha az kullanılmaktadır (Morgan, 2022). Belge incelemesi yöntemi ile araştırmanın amacı doğrultusunda yazılı metinlerden elde edilen veriler, sistematik bir analize tabi tutulmaktadır (Bowen, 2009). Belge incelemesi, diğer veri toplama yöntemleri ile elde edilen verilerin çeşitliliğini temin etmek üzere kullanılabilir gibi, başlı başına ayrı bir araştırma yöntemi şeklinde de tercih edilebilmektedir (Kıral, 2020). Bu çalışmada, belge incelemesi yöntemi tek başına bir veri toplama tekniği olarak kullanılmıştır.

Çalışmada öncelikli olarak konuya ilişkin literatür taraması yapılmış, ilgili ulusal ve uluslararası politika belgeleri incelenmiştir. Daha sonra, Anadolu Doğa ve Kültür Koruma Kooperatifi (Anadoku) tarafından hazırlanan 2016-2021 dönemini kapsayan "Savur Yönetim Planı" katılımçılık olgusu bağlamında derinlemesine irdelenmiştir. Merriam (2009: 152) belge incelemesi yönteminde genellikle içerik analizinin gerçekleştirildiğini ileri sürmektedir. İçerik analizi, araştırmanın amacıyla ilgili bilgilerin derlenmesi, organize edilmesi, belirli temalar halinde düzenlenmesi ve raporlanarak sunulması sürecini ifade etmektedir (Bowen, 2009:32).

3. BULGULAR

3.1. Savur Yönetim Planı

Yönetim planı, 14.03.2014 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. Yönetim planında Dereiçi köyü, bağlantı noktası olarak yönetim alanı içine dahil

edilmiştir. Savur ilçesinde çamaşırhane, tarihi köprü, konut, kilise, çeşme, değirmen, han, mağara kaya evi, manastır ve ziyaret olmak üzere 180 adet taşınmaz kültür varlıkları bulunmaktadır. Ayrıca yönetim planı içerisinde, Savur ilçesinin şehir merkezi kentsel sit alanı, ilçe merkezinde yer alan Savur kalesi ise arkeolojik sit alanı olarak yer almaktadır. Kentsel sit alanı içerisinde yer alan tarihi Savur evleri, geleneksel mimari dokusunu halen taşımaktadır (Anadolu, 2016). Yönetim planında, kadim Süryani gelenekleri, değirmen ve çamaşırhane ritüelleri ile gastronomi dikkate çeken miras varlıkları olarak değerlendirilmiştir (Anadolu, 2016). Ayrıca, Eski ve Ulu cami, Mor Abay, Mor Dimet ve Mor Theoduta manastırı, Katolik, Protestan ve Ortodoks kiliseleri, çamaşırhaneler, değirmenler ve bey konakları yönetim alanı içerisinde yer alan diğer miras değerleridir (Anadolu, 2016).

Yönetim planı ile ilgili finansman GAP Bölge Kalkınma İdaresi tarafından, teknik destek ise İller bankası tarafından karşılanmıştır. Savur ilçesinde yer alan ve yönetim planı alanına dahil olan miras değerlerinin, özgünlüğünün korunması, yaşatılması, gelecek nesillere taşınması için katılımcı bir anlayışın benimsenmesi yönetim planının ana hedefini oluşturmaktadır (Anadolu, 2016).

3.2. Savur Yönetim Planında Katılım Düzeyi

Yönetim birimlerinin seçimlerinin katılım düzeyi ile ilgili savur yönetim planında detay bulunmamaktadır. Yönetim planının hazırlık, tasarlanma, uygulama ve denetleme aşamalarından sorumlu olacak paydaşlar, 29 Eylül 2014 tarihinde yapılan Yönetim Planı Bilgilendirme toplantısında katılımcıların görüş ve önerileri doğrultusunda oluşturulduğu ifade edilmektedir (Anadolu, 2016).

Tablo 2’de Savur Yönetim planında öngörülen paydaş analizi, TEPAV tarafından katılım düzeyi basamağına göre listelenmiştir. Tablo 2’de özel sektör, sivil toplum örgütleri ve medya bilgilendirme düzeyinde iken Üniversite ve Dicle Kalkınma Ajansı istişare düzeyinde belirlenmiştir. Ayrıca, yerel halkın aktif katılım düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Savur Yönetim Planı Paydaş Analizi

Paydaş Analizi	Katılım Biçimi
Yerel Halk	3
Muhtarlar	3
Savur Kaymakamlık/Belediye	3
GAP/İller Bankası	3
Valilik	3
Üniversite/Dicle Kalkınma Ajansı	2
Medya	1
Özel Sektör	1

Sivil Toplum Örgütleri 1
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur, (Aktif Katılım=3, İstişare=2, Bilgilendirme=1)

Yönetim planının hazırlık süreçleri öncelikli olarak alanın sınırlarının belirlenmesi ile başlamaktadır. Alan yönetimi, alanın sınırlarının belirlendiği, yönetim planının hazırlandığı ve onaylandığı, planın uygulandığı tüm süreçleri kapsayan bütüncül bir yönetim modelidir. Tablo 3’de alan yönetimine, uygulama sayfası dışında tutulmak kaydıyla diğer bileşenlerin katılım düzeyi hakkında bilgi verilmiştir.

Tablo 3. Savur Alan Yönetimi Süreçleri Katılım Düzeyi

Alan Yönetimi Süreçleri	Onaylayan Kurum	Katılım Biçimi
Alan Sınırının Belirlenmesi	Kültür ve Tur. Bakanlığı	1
Alan Başkanının Belirlenmesi	Savur Belediyesi	1
Eşgüdüm ve Denetleme Biriminin Seçilmesi	Savur Belediyesi	1
Planın Vizyon, Hedef ve Faaliyetlerin Belirlenmesi	I.ve II. Paydaş Çalıştayı	Belli değil

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur, (Aktif Katılım=3, İstişare=2, Bilgilendirme=1)

Tablo 3’de sunulduğu üzere alan sınırının ve başkanın belirlenmesi, eşgüdüm ve denetleme biriminin seçilmesi sürecinde vatandaş katılımı yer almamaktadır. Ayrıca, planın vizyon, hedef ve faaliyetleri gibi temel içeriklerini belirlenmesi yönelik düzenlenen I.ve II Paydaş çalıştayının karar alma süreçleri, yöntemleri hakkında detaylı ve yeterli bilgi olmadığı için, katılım düzeyi belirlenememiştir. Bu yüzden, sözkonusu alan yönetimi sürecinin belirsizliğini gidermek ve daha anlaşılır hale getirmek adına Tablo 4 düzenlenmiştir.

Tablo 4’de alan yönetim sürecindeki katılımcıların profile kamu ve kamu dışı olarak sınıflandırılmıştır. Bu şekilde bir sınıflandırma yapılmasının nedeni vatandaş katılımına bir yaklaşım sağlayabilmektedir. Toplantılara, kamu kurum ve kuruluşları haricinde Sivil toplum örgütleri, Muhtarlar ve özel sektör temsilcilerinin bulunduğu, yönetim planından anlaşılmaktadır. I.Paydaş Katılım Çalıştayı ve II.Paydaş Katılım Çalıştayı ile yönetim planının tasarlanması, önceliklerin ve politikaların belirlenmesinin ortaklaşa karar verildiği raporlanmıştır.

Tablo 4. Alan Yönetim Sürecindeki Katılımcı Profili

Toplantının Adı	Toplantı Tarihi	Kamu	Kamu Dışı	Kamu Dışı Yüzde (%)
Yönetim Planı Bilgilendirme Toplantısı	29 Eylül 2014	27	2	7,4
Turizm Algısı için Uygulanan Anket	Tarih belli değil	10	0	0
1.Paydaş Katılım Çalıştayı	5-6 Aralık 2014	32	11	34,3

2.Paydaş Katılım Çalıştayı	23-24 Temmuz 2015	33	4	12,1
Yönetim Planı Sonuç Toplantısı	17 Mart 2016	39	3	7,6
Toplam		141	20	14,1

Kaynak:(Anadolu, 2016)

Tablo 4’de sunulduğu üzere vatandaş, sivil toplum, özel sektör, muhtarlar, üniversiteliler, medya gibi kamu dışında olan, devlet memuru olmayanların toplam yönetim süreçleri içerisindeki payları, toplantı tutanaklarına göre %14,1 düzeyinde olduğu görülmektedir. Diğer yandan, Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu 7 üyeden oluşmakta olup tamamı kamu kurum ve kuruluşların temsilcilerinden oluşmaktadır. Alan başkanı, kamu kurumu temsilcisidir. Danışma kurulu üyeleri ise 12 kişiden müteşekkil olup 1 kişi Mardin Mimarlar Odası, 1 kişi Savur Eğitim Derneği üyesidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentlerin hafızasını ve kimliğini oluşturan somut ve soyut olmayan varlıkların korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere özgün haliyle aktarılması ile kültürel turizmin gelişmesi açısından önemli bir konu olup ulusal ve ulusal düzeyde politikalar üretilmektedir. UNESCO ve danışma kuruluşu ICCROM ile sivil toplum organizasyonu ICOMOS’un hazırladığı rehberler, alan yönetimi çalışmalarında yol gösterici olarak kullanılmaktadır. Alan yönetimi çalışmalarının sürdürülebilir olması, yönetim planlarının başarılı olabilmesi için yerel halk tarafından sahiplenilmesi, karar alma mekanizmalarında aktif olarak katılımı önemli bir etkidir.

Savur ilçesi, kadim Süryani kültürünün önemli somut ve soyut olmayan değerlerini taşıması, geleneksel tarihi dokusu ile varlığını sürdürmesi, 1 kentsel sit alanı ve 1 arkeolojik sit alanı ile UNESCO Dünya Mirası için önemi bir potansiyel taşımaktadır. Savur ilçesi için herhangi bir UNESCO başvurusu yapılmamıştır. Planlama dönemi 2021 yılı sonu itibariyle tamamlanmış olup alan yönetim planı ile ilgili denetim raporu mevcut değildir.

Yönetim planında elde edilen ilk bulgu medya, özel sektör, sivil toplum örgütlerinin katılım düzeyinin bilgilendirme düzeyinde olmasıdır. Katılımcılığın sağlanması ve yerel halk tarafından sahiplenilmesi açısından uluslararası rehberlere uyumlu bir şekilde planın kurgulandığı söylenebilir. Diğer taraftan, yerel halk dışında özel sektör, sivil toplum örgütleri ve medya kesiminin bilgilendirme düzeyinde kalması, katılımcılık ilkesinin genele yaygınlığı açısından engel teşkil etme potansiyeli olduğu söylenebilir.

Çalışmada elde edilen başka bir bulgu ise alanın sınırın belirlenmesinden, alanın yönetim planının yönetilmesine ve uygulanmasına kadar sorumlu olan alan başkanı, eşgüdüm ve

denetleme gibi idari birimlerin seçiminde ve dağılımında vatandaş katkısının hiç olmamasıdır. Yönetim planının yazıldığı tarihte alan başkanın seçimi bir yerel idare birimi olan belediye tarafından gerçekleştirilirken, güncel mevzuata göre alan başkanı Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından doğrudan belirlenmektedir. Bu durum, yerel halkın süreçlere katılımı müdahalesini ve etkisini daha da sınırlandıran başka bir etken olarak öne çıkmaktadır.

Çalışmada elde edilen diğer bir bulgu ise söz konusu planın temel bileşeni olan ve geleceğe yön veren vizyon, hedef ve faaliyetlerin belirlenme süreci ile ilgilidir. Yönetim planında, çalıştaylar neticesinde, vizyon, hedef ve faaliyetlerin ortaklaşa belirlendiği ileri sürülse de detaylı bir anlatım olmadığı için ilk başta katılım düzeyine bir yaklaşım sağlanamamıştır. Ancak, sonrasında, alan yönetimi sürecinin içerisinde yapılan toplantıların tutanakların katılımcı profilleri irdelendiğinde, kamu kurumu haricinde katılanların % 14.1 gibi düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu veriden yola çıkarak, yönetim planının genel sürecinde vatandaş katılım düzeyinin düşük olduğu ileri sürülebilir. Benzer bir çalışmada, Akça (2017) tarafından İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim planı incelemesinde planın hazırlık ve yapım süreçlerinde vatandaş katılımının oldukça sınırlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sosyo ekonomik göstergeler açısından en gerilerde olan Savur (Mardin 74.sırada) ile ilk basamaklarda olan İstanbul'un (1.sırada) katılım düzeyinde aynı seviyede olması toplumsal olarak katılım bilincinin yetersiz olduğu hususu söylenebilir.

Planın uygulama sayfası ile ilgili yazılı ve görsel materyallere ulaşamaması, savur alan yönetim planının hazırlık ve yapım aşaması ile ilgili kısmın belge incelemesini kapsamaması çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Sonraki akademik çalışmaların, planın uygulaması aşamasında yer alan aktörler üzerinden ya da belediye meclisi kararları gibi resmî belge ve yazışmalar üzerinden gerçekleştirilmesi, yönetim planı ile ilgili hususların farklı açılardan değerlendirilmesine katkı sunacaktır.

Savur Alan yönetim planının sürdürülebilir bir şekilde uygulanabilmesi ve miras varlıkların korunmasına ve yaşatılmasına fayda sağlaması için birtakım hususlar öneri olarak sunulmuştur.

1. Yönetim Planında belirlenen politikaların gerçekleştirilmesi için katılımcılık önemlidir, katılım seviyesinin yükseltilmesi için odak grup toplantıları, yerel halk tarafından oluşturulan komisyon ya da halk oylaması gibi mekanizmaların devreye alınması yerinde olacaktır.

2. Yönetim planlarının tasarladığı eylemler, zorlayıcı olmaktan daha çok rehber niteliğindedir. Ayrıca, yönetim alanı içerisinde çok sayıda kamu kurumu görev alanına gören iş ve işlemler bulunması yetki karmaşasına neden olmaktadır. Alan başkanının tüm zorlukların üstesinden gelebilecek bir yapı olarak kurgulanması, planın uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, alan başkanlığının, yönetim planının hazırlık, yapım aşamasında katılımı en düzeyde sağlayabilmesi yerelde güçlü olan biri ya da birimler arasından seçilmesi, planın uygulanma aşamasına da önemli katkı sunacaktır.

3. Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu Üyeleri arasında Savur alan başkanı da yer almaktadır. İcra eden ile denetleyen birimlerin ayrı olarak değerlendirilmesi daha doğru olacaktır. Denetleme kurulunun ayrı olarak yapılması, gerekirse ulusal ya uluslararası bir kurum tarafından oluşturulması, planın istenilen şekilde uygulanma şansını artıracaktır.

4. Zaman kaybetmeden yeni yönetim planının yapılması, miras varlıklarının korunmasını ve gelecek nesillere özgün şekilde aktarılmasına yarar sağlayacaktır.

Sonuç olarak kültürel miras varlıklarının korunmasının yanında gelecek nesillere özgün bir şekilde aktarılabilmesi için alan yönetim planının hazırlanması tek başına yeterli değildir. Kamu, özel, sivil toplum ve vatandaş kesimin aynı amaç doğrultusunda katılımcı bir anlayışla alan yönetim planını benimsemesi, planın uygulanma başarısını artıracaktır.

KAYNAKÇA

AKÇA, S. (2017). Kültürel Miras Yönetimi; İstanbul Tarihi Yarımada Örneği Değerlendirme ve Öneriler. *Kent Araştırmaları Dergisi*, 8(22), 577-596.

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (1982) [Online] <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf>> [Erişim Tarihi:10.04.2022].

AKSOY, A. ve ENLİL Z. (2012). Kültürel Miras Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar, (Edit.) Aksoy, A. ve Ünsal, D.: Kültürel Miras Yönetimi içinde (ss.8-9) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi

AKTAŞ, M. (2015). Demokrasi Kavramına Eleştirel Bir Bakış. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 87-105.

Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik (2006) [Online] <https://www.resmigazete.gov.tr/>> [Erişim Tarihi:10.04.2022].

Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2021) [Online] <https://www.resmigazete.gov.tr/>> [Erişim Tarihi:10.04.2022].

ALP, M. (2015). From Myths to Tales Mardin. [Online] <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2017-10/Efsanelerden%20Masallara%20Mardin-TR.PDF>> [Erişim Tarihi:10.06.2022].

ANADOKU, (2016). Savur Yönetim Planı. [Online] <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/8bc88ba8c705c244c913b6e134b6bec33474.pdf>> [Erişim Tarihi:02.03.2022].

ARNSTEIN, S. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.

AYRANCI, İ. (2007). Koruma Alanlarının Yönetimi ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

BEKİN, D. (2017). Savur in the Light of History. [Online] <https://www.zeynelabidinerdem.com/img/upload/savur/TarihinIsigindaSavur.pdf>> [Erişim Tarihi:10.03.2022].

BİLGE, Y. (2011). Turabdin: Cradle of Syriac Church and Culture, Uluslararası Midyat Sempozyumu, Mardin Artuklu Üniversitesi 7-9 Ekim 2011. Mardin. ss: 507-529.

BOBBIO, L. (2019). Designing Effective Public Participation. *Policy and Society*, 38(1), 41-57.

BOGENÇ, Ç. ve SABAZ, M. (2019). Dünya Miras Alanı Safranbolu'nun Alan Yönetim Planının Geliştirilmesi Sürecinde; Tema, Hedef ve Eylemlerin Belirlenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 1526-1544.

BOWEN, G. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27- 40.

CHOGUILL, G. (1996). A Ladder of Community Participation for Underdeveloped Countries. *Habitat International*, 20(3), 431-44.

COUNCIL of EUROPE. (2005). Council Of Europe Framework Convention on The Value of Cultural Heritage for Society (FARO), [Online] <https://rm.coe.int/1680083746>> [Erişim Tarihi:10.03.2022].

CRESWELL, J. W. (2014). Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches (4. Basım), Thousand Oaks, Sage Yayınları.

ÇAHANTİMUR, I., A. ve ÖZTÜRK, R., B. (2021). A Participatory Approach to the Sustainable Development of an Historic Landscape; Management Plan Proposal for Hisar District, Bursa/Turkey, *The Historic Environment: Policy & Practice*, 12 (1): 19-52.

DÖLENEKEN, N., K. (2012). Heritage Management, [Online] <https://www.cekulvakfi.org.tr/makale/miras-alan-yonetimi>> [Erişim Tarihi:10.03.2022].

ERASLAN, Ş. (2021). Dünya Miras Alanlarında Yönetim Planları: Türkiye Örneği. *International Journal of Arts and Social Studies*, 4(6), 32-48.

ERBEY, D. (2016). An Evaluation of the Applicability of Management Plans with Public Participation. *İdeal Kent*, 19(7), 428-442.

ERBEY, D. (2018). Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım: Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı. *Planlama*, 28(3), 282-30.

FEILDEN, B. ve JOKILEHTO, J. (1998). Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites, [Online] <https://www.iccom.org/publication/management-guidelines-world-cultural-heritage-sites>> [Erişim Tarihi:10.03.2022].

GEYİK, N.E. (2020). Evaluation of Mardin's UNESCO World Heritage List Candidacy Process. Historical Cities Association, Local Identity Journal, (62):30-35

GÜLTEKİN, N.T. ve Uysal, M. (2018). Kültürel Miras Bilinci, Farkındalık ve Katılım: Taşkale Köyü Örneği. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 2030-2065.

GÜNEŞ, A. M. (2011). Dünya Mirası Sözleşmesi'ne Kısa Bir Bakış. *İstanbul Barosu Dergisi*, 85(6), 141-158

HACAR, A. (2013). Arkeolojik Alanların Korunmasında Planlamanın Önemi: Güvercinkaya Alan Yönetim Planı ve İlk Uygulamalar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (3), 395-417.

HALAÇ, H. H., ÖNAÇAN, M. B. K., DAĞLI, H. ve GÜLŞEN, M. (2022). Türkiye Dünya Mirasları Yönetim Planlarında Vizyon İfadeleri: Bir İçerik Analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24 (2), 707-723.

HALİFEOĞLU, F.M. (2006). An Investigation on the Relationship between Savur Traditional Urban Texture and Social Structure. *Electronic Journal of Social Sciences*, 5(17), 76-84.

HALİFEOĞLU, F. M ve DALKILIÇ, N. (2006). Mardin-Savur Geleneksel Kent Dokusu Evleri, *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 11 (1):93-111.

IAP2 (2018). IAP2 Spectrum of Public Participation [Online] https://cdn.ymaws.com/www.iap2.org/resource/resmgr/pillars/Spectrum_8.5x11_Print.pdf> [Erişim Tarihi:10.04.2022].

ICOMOS. (1999). Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü, [Online] http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0300983001536913522.pdf> [Erişim Tarihi:01.02.2022].

ICOMOS. (1964). Venedik Tüzüğü, [Online] http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf> [Erişim Tarihi:10.02.2022].

KAN, T. ve BİNAN, D. (2016). İstanbul Süleymaniye Külliyesi Örneğinde Külliye için Bir Yönetim Modeli Önerisi. *Tasarım + Kuram Dergisi*, 10 (17), 94-119.

- KAYPAK, Ş. (2012). Yerel Yönetimlerde Katılımcı/Müzakereci Demokrasi Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8 (17):171-196.
- KIRAL, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15),170-189
- KUŞÇUOĞLU, Ö. G. ve TAŞ, M. (2017). Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi, *Yalvaç Akademi Dergisi*, 2 (1):58-67.
- MERRIAM, S. B. (2009). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. San Francisco, Jossey-Bass.
- MORGAN, H. (2022). Conducting a Qualitative Document Analysis. *The Qualitative Report*, 27(1), 64-77.
- NACAĞ, O. (2014). Temsili Demokrasinin Sorun Alanları ve Çözüm Noktasında Yeni bir Model: Katılımcı Demokrasi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 0 (32), 194-214.
- OECD (2001). *Citizens as Partners: OECD Handbook on Information, Consultation and Public Participation in Policy-Making*, [Online] <https://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Citizens-as-Partners-OECD-Handbook.pdf> [Erişim Tarihi:01.03.2022].
- ÖNDER, Ö. (2013). Yerelleşme ve Yerel Demokrasinin Güçlendirilmesi Bağlamında Katılım. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(18), 311-326
- ÖZDEMİR, D.Z.M. (2005). Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış, *Planlama Dergisi*, 0(1), 20-25.
- ÖZDEMİR, A.T. (2011). Mahalli İdarelerde Halk Katılımı Bağlamında Kent Konseyleri. *Sayıştay Dergisi*, 0(83), 31-56.
- RINGBECK, B. (2008). *Management Plans for World Heritage Sites: A Practical Guide*, German Commission for UNESCO, Bonn.
- RÖSSLER, M. (2012). *Partners in Site Management A shift in focus: Heritage and community involvement* (Editörler) M.-T. Albert M.T., Richon M., Viñals, M. J. ve Witcomb, A.: *Community development through World Heritage içinde* (ss. 27–31) Paris: World Heritage Center

SÖZEN, M. (2002). Koruma Politikalarında Yeni Yaklaşımlar (Editörler) Beşbaş, N. ve Sevinç, M.: Türkiye’de Tarihi Kent Dokularının Korunması ve Geleceğe Taşınması Sempozyumu içinde (s. 55-61). Ankara: Kültür Bakanlığı KTVKGM Yayını.

TEPAV, (2014). Yönetişim ve Katılım Etkili Katılım İçin Araçlar, Yöntemler, Mekanizmalar. Stratejik Yerel Yönetişim Projesi, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Yönetişim ve Katılım Rehberi, Başak Matbaa, Ankara.

THOMAS, L. ve MIDDLETON, J. (2003). Guidelines for Management Planning of Protected Areas [Online] <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/pag-010.pdf>> [Erişim Tarihi:10.04.2022].

TUNÇER, M. (2012). Avrupa’da Tarihsel ve Kültürel Çevre Korunması, [Online] <http://mehmeturbanplanning.blogspot.com.tr/2012/02/avrupada-tarihsel-ve-kulturel-cevre.html>> [Erişim Tarihi:10.04.2022].

ULUSAN, E. (2016). Management Planning Experience in Cultural Heritage Sites in Turkey, Journal of Urban Studies, 19 (7):372-401.

ULUSAN, E. (2021). World Heritage Awareness and Site Management Offices, Historical Cities Association, Local Identity Journal, (65), 22-31.

UNESCO. (1972). Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage [Online] <https://www.unesco.org.tr/Pages/161/177>> [Erişim Tarihi:10.04.2022].

UNESCO, (2002). The Budapest Declaration on World Heritage. [Online] <https://whc.unesco.org/archive/2002/whc-02-conf202-5e.pdf>> [Erişim Tarihi:10.04.2022].

UNESCO, (2018). State of Conservation of World Heritage Properties. [Online]<https://whc.unesco.org/archive/2018/whc18-42com-7-en.pdf>> [Erişim Tarihi:10.04.2022].

UNESCO. (2019). Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention [Online] <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>> [Erişim Tarihi:10.04.2022].

UNESCO, (2021). UNESCO World Heritage List, [Online] <https://www.unesco.org.tr/Pages/125/122/UNESCO-D%C3%BCnnya-Miras%C4%B1-Listesi>> [Erişim Tarihi:10.04.2022].

ÜNAL, Z. G. (2014). Kültürel Mirasın Korunması. İstanbul: İSMEP Rehber Kitaplar.

WILCOX, D. (1994). The Guide to Effective Participation. London: Joseph Rowntree Foundation.

YENİŞEHİRLİOĞLU, F. (2002). Kültür Mirası, Kültürel Kimlik ve Yerel Yönetimler, (Editörler) Beşbaş, N. ve Sevinç, M.: Türkiye’de Tarihi Kent Dokularının Korunması ve Geleceğe Taşınması Sempozyumu içinde (s. 69-76). Ankara: Kültür Bakanlığı KTVKGM Yayını.